

บทที่ 5

แนวทางการศึกษาปรัชญาการเมืองในประเทศไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

เนื้อหาหลักของบทที่ 5 คือการนำเนื้อหาความรู้ที่ได้มาจากบทที่สี่ มาวิเคราะห์กับองค์ความรู้ในบทที่สองเพื่อที่จะทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการศึกษาปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยที่เป็นมาในอดีต และควรจะมีการปรับปรุง เกิดการแก้ไขเพื่ออนาคตอย่างไร

เหตุผลที่น่าจะเป็นเหตุผลหลักที่สุดที่ “ไม่มีใครพิมพ์” งานด้านทฤษฎีการเมืองก็คงจะเป็นเพราะงานเหล่านี้ดูยากจะไปได้ในท้องตลาดไทย เพราะแม้ในไทยจะมีกลุ่มนักอ่านผู้สนใจ “การเมือง” อย่างเข้มข้น แต่กลุ่มนักอ่านเหล่านี้ผู้คนไม่ว่าจะมาจากขั้วการเมืองไหนหรือไม่มีขั้วก็ดูจะสนใจปรากฏการณ์ที่จับต้องได้ของ “การเมืองไทย” ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมากกว่าที่จะสนใจข้อถกเถียงเกี่ยวกับหลักการทางการเมืองต่างๆ ไปในโลกที่มีลักษณะเป็นนามธรรมกว่า เพราะอย่างน้อยๆ ในโลกของนักอ่านหนังสือ “การเมือง” ในโลกของภาษาไทยก็คงจะสนใจคำถามจำพวก “ใครคือฆาตกรตัวจริง?” “ใครคือผู้อยู่เบื้องหลังตัวจริง?” ไปจนถึงความรู้จำพวก “รู้ทัน” คั่นโน้นคนนี่มากกว่าที่จะสนใจจริงจังกับคำถามว่า “ความชอบธรรมคืออะไร?” “อะไรคือ Rationality?” หรือกระทั่งประเด็นคลาสสิกของทฤษฎีร่วมสมัยอย่างความย้อนแย้งภายในของระบอบเสรีประชาธิปไตย¹¹³

คำสัมภาษณ์ของรองศาสตราจารย์ธเนศ วงศ์ยานนาวา แห่งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์น่าจะมีน้ำหนักเพียงที่จะเป็นคำอธิบายที่รองรับว่าองค์ความรู้ทางด้านปรัชญาการเมืองที่อยู่ในรูปของหนังสือ งานเขียนและงานวิชาการรวมไปถึงการเรียนการสอนทางด้านปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาของไทย ตั้งแต่เริ่มต้นในอดีตมาจนถึงปัจจุบันไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ทางด้านสมบัติ จันทรวงศ์ในฐานะนักวิชาการผู้มีความเชี่ยวชาญทางด้านปรัชญาการเมืองและเป็นผู้บุกเบิกการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งข้อสังเกตถึง วิชาที่เรียกกันใน

¹¹³ปรากฏการณ์ "ธเนศ วงศ์ยานนาวา"Thu, 2014-04-24 09:27 อธิป จิตตฤกษ์ <http://prachatai.com/journal/2014/04/52849> เข้าถึงเมื่อ 24 เมษายน 2557.

ปัจจุบันว่าปรัชญาการเมือง ความคิดทางการเมือง ประวัติความคิดทางการเมือง ทฤษฎีทางการเมือง จะได้เริ่มมีการสอนกันมาตั้งแต่เมื่อใดนั้นไม่อาจบอกได้แน่ แต่อาจสันนิษฐานได้ว่าคงจะได้เริ่มมีการสอนกันในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ในลักษณะที่เป็นวิชาโดยตัวของมันเอง เมื่อประมาณหลังปี พ.ศ.2500 กันแล้ว เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่นักสังคมศาสตร์ไทยรุ่นแรกๆ ที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มที่จะทยอยเดินทางกลับเข้ามารับราชการเป็นอาจารย์สอนหนังสือในมหาวิทยาลัย และเป็นช่วงที่หลักสูตรของคณะรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เริ่มมีการสอดแทรกวิชารัฐศาสตร์แท้ๆ เข้าไว้ในหลักสูตรเดิม ที่เตรียมตัวให้นักศึกษารัฐศาสตร์เข้าไปรับราชการในกระทรวงมหาดไทย หรือกระทรวงการต่างประเทศเพียงอย่างเดียว¹¹⁴ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในองค์ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ได้ประสบกับปัญหาทางด้านของบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ในการเรียนการสอน ที่สมบัติ จันทรวงศ์ใช้คำว่า “ไม่ได้เน้นการศึกษาด้านนี้มาโดยเฉพาะ” รวมไปถึงการขาดแคลนอุปกรณ์การสอน เช่นหนังสือ บทความอ่านประกอบการเรียนรวมไปถึงเรื่องของบรรยากาศทางวิชาการ และการที่วิชาปรัชญาการเมืองมีสถานะในหลักสูตรทางรัฐศาสตร์เป็นแค่เพียง “วิชาประกอบ” หรือวิชาเลือกเท่านั้น

ในด้านพัฒนาการการเข้ามาขององค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองในประเทศไทยมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่หก ด้วยการแปลบทสนทนา Lysis ของเพลโตเมื่อ พ.ศ. 2431 หรือเมื่อร้อยกว่าปีผ่านมาแล้ว ขณะที่การเรียนวิชาที่เรียกชื่อว่า ปรัชญาการเมืองหรือแนวคิดและทฤษฎีทางการเมือง มาจนถึงปัจจุบันองค์ความรู้ทางด้านปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยในความคิดของผู้วิจัย ยังคงอยู่ในระดับที่น้อยถึงน้อยมากไม่ว่าจะเป็นหนังสือและตำราที่เป็นตัวบท แปลมาจากภาษาต่างประเทศ ในขณะที่ผลงานในลักษณะของการอธิบายและตีความตัวบท (secondary/interpretation text) ก็ยังมีอยู่ในระดับที่น้อยถึงน้อยมาก ดังจะเห็นได้จากหากมีความต้องการที่จะศึกษาหาความรู้เพื่อทำความเข้าใจถึงความคิดทางปรัชญาการเมืองของนักปรัชญาการเมือง อย่างเช่นเพลโต อย่างไรก็ตามผู้ทำวิจัยพิจารณาถึงองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย เพื่อลงไปในรายละเอียดแล้ว จะพบว่ายังขาดการแปลตัวบทหลักทางปรัชญาการเมืองทั้งยุคโบราณ ยุคกลาง ยุคสมัยใหม่และร่วมสมัย ยกตัวอย่างเช่นตัวบทของอริสโตเติลไม่มีการแปลออกมาเลย หรือแม้แต่นักปรัชญาการเมืองคนสำคัญของยุคใหม่อย่างโทมัส ฮอบส์ผลงานของเขาไม่มีการแปลออกมาเลย ในขณะที่งานเขียนประเภทรวบรวมและเรียบเรียงปรากฏมีอยู่พอสมควร เรียกได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณประโยชน์ในการแนะนำ (introduction) ให้ความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้น (basic guide) ใช้สำหรับการศึกษาทำความเข้าใจความคิดของนักปรัชญาการเมือง ผลงานที่เขียนขึ้นโดยนักวิชาการ บุคคลที่สนใจศึกษาปรัชญาการเมืองมีขอบข่ายขององค์ความรู้ตั้งแต่ยุคโบราณ ยุค

¹¹⁴ สมบัติ จันทรวงศ์ (2527) ‘หน่วยที่ 1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาปรัชญาการเมือง’ ใน เอกสารการสอนชุดวิชาปรัชญาการเมือง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี หน้า 34-38.

กลาง ยุคใหม่และร่วมสมัย นอกจากนี้ยังสามารถไล่เรียงความคิดของนักปรัชญาการเมืองออกมาเป็นรายบุคคลอีกด้วย

5.1 ปัญหาหลักของการเรียนการสอนปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย

ประกอบด้วยประเด็นปัญหาที่ผู้ศึกษาวิจัยได้ค้นคว้าและทำการรวบรวมมาได้มีจำนวนประมาณ 8 ประเด็นด้วยกัน คือ

- การขาดตำราหลักทางปรัชญาการเมือง เฉพาะอย่างยิ่ง ‘ตัวบทหลัก’ (original text/canon) ที่ยังไม่ได้รับแปลออกมาเป็นภาษาไทย ยกตัวอย่างเช่นเนื้อหาหลักในการศึกษาความคิดทางปรัชญาการเมืองของเพลโต ที่อย่างน้อยหากจะลงมือศึกษาทำความเข้าใจถึงความคิดทางการเมืองของเพลโต จะต้องลงมือศึกษาบทสนทนาสามบทสนทนา ได้แก่บทสนทนา The Republic, The Statesman และ The Laws สำหรับวงวิชาการศึกษาในประเทศไทยปรากฏมีการแปลเพียงแค่บทสนทนา The Republic ในพหุภาษาภาษาไทย ‘อูตมรัฐ’ แปลโดยปรีชา ช่างขวัญยืน

ในกรณีของอริสโตเติลในฐานะที่ผลงานอย่าง The Politics ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นตัวบทมีสถานะสำคัญ

ทั้งในการศึกษาทางด้านปรัชญาการเมืองและมีอิทธิพลต่อการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ แต่ในประเทศไทยกลับไม่ปรากฏมีการแปลตัวบท The Politics ออกมาในพหุภาษาภาษาไทยเลย ซึ่งหากพิจารณากันอย่างจริงจังถึงจารีตการศึกษาความคิดทางการเมืองของอริสโตเติลแล้ว คงต้องเริ่มต้นที่ความคิดในเชิงคุณธรรมและจริยศาสตร์ ที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนอย่าง Nicomachean Ethics เป็นพื้นฐานขั้นต้นก่อนที่จะมาศึกษา The Politics

- เป็นประเด็นที่สืบเนื่องมาจากประเด็นในข้างต้น สาเหตุสำคัญมาจากการที่ทั้งฝ่ายผู้สอนและฝ่ายนักศึกษาเองขาดทักษะความสามารถในเรื่องของภาษาอังกฤษ (literacy skill) เมื่อไม่มีการแปลตัวบทหลักทางปรัชญาการเมืองออกมาเป็นภาษาไทย ก็ทำให้ทั้งอาจารย์และนักศึกษาไม่มีแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า และนำมาใช้ประกอบในชั้นเรียน ปัญหาในลักษณะดังกล่าวถูกสมบัติ จันทรวงศ์เคยกล่าวไว้ว่า “ยิ่งในช่วงเวลาผู้สอนผูกขาดความสามารถในการอ่านตำราภาษาอังกฤษ และในขณะที่แม้แต่หนังสือหรือตำราแปลประเภทชั้นสองที่ผู้แต่งกล่าวถึงความคิดของปราชญ์ทั้งหลาย ก็ยังไม่มีปรากฏเป็นภาษาไทยนั้น นิสิตนักศึกษาจึงไม่มีโอกาสแม้แต่จะทราบว่าจะอะไรคือตัวเนื้อหาที่ปราชญ์เหล่านั้นกล่าวไว้ และอะไรคือการตีความของนักวิชาการรุ่นหลัง”¹¹⁵

¹¹⁵สมบัติ จันทรวงศ์ อ่างแล้ว หน้า 35.

- ยังคงเป็นประเด็นที่มีความสับสนเนื่องจากสองประเด็นในข้างต้น กล่าวคือเมื่อผู้สอนและผู้เรียนขาดตำรา หนังสือ เอกสารในภาษาไทย และไม่มีหรือมีทักษะทางภาษาอังกฤษน้อยก็ต้องหันไปพึ่งตำรา เอกสารและหนังสือในประเภทที่ทำการตีความ (secondary text/interpretation) ในภาษาไทย ประเภทแนะนำ (introduction) ทำความรู้จักเบื้องต้น (basic guide) ชี้แนะประเด็น (companion) รวมไปถึงการรวบรวมผลงานของนักปรัชญาการเมือง (anthology) ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยพิจารณาว่า การศึกษาปรัชญาการเมืองที่ตื้นเขินควรจะเริ่มต้นที่ให้นักศึกษาเองได้สัมผัสด้วยการอ่านตัวบทของนักปรัชญาการเมืองโดยตรงเสียก่อน ยกตัวอย่างเช่นหากศึกษาปรัชญาการเมืองของเพลโต ก็ต้องให้อ่านบทสนทนา The Republic เป็นเบื้องต้นเสียก่อนเมื่ออ่านเสร็จแล้ว หากยังมีเวลาหรือนักศึกษาต้องการที่จะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมไปจากการอ่านตัวบท ก็สามารถไปหาอ่านเพิ่มเติมได้ในงานประเภทตีความ หากเริ่มต้นทำงานตีความแล้วเกรงว่าจะเกิดความสับสน ตัวนักศึกษาเองไม่อาจแยกงานตีความออกจากงานตัวบท และสุดท้ายอาจจะยึดเอางานตีความเป็นหลัก

จากข้อมูลที่ผู้ศึกษาวิจัยได้สนทนากับบุคลากรที่รับผิดชอบการเรียนการสอนทางด้านปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏต่างๆ ทำหน้าที่เป็นผู้สอนและถ่ายทอดความรู้ทางปรัชญาการเมืองของนักปรัชญาการเมืองคนต่างๆตั้งแต่ยุคโบราณมาจนถึงร่วมสมัยโดยที่ตัวผู้สอนเองยอมรับว่า ไม่เคยลงมืออ่านผลงานของนักปรัชญาการเมืองคนใดคนหนึ่งจากต้นฉบับงานเขียนโดยตรง นั่นหมายความว่าเวลาที่ลงมือสอนแนวคิดในเรื่องของราชาปราชญ์ (philosopher-king) ของเพลโต ผู้สอนก็ไม่เคยไปอ่านสิ่งที่อยู่ในบทสนทนา The Republic โดยตรง แต่ได้ความรู้ที่เกี่ยวกับแนวคิดราชาปราชญ์มาจากตำราและหนังสือที่ได้เขียนอธิบายและตีความถึงความคิดราชาปราชญ์ของเพลโตนั้นอีกที (imitation of imitation) และก็เป็นผลงานที่อยู่ในรูปของภาษาไทย ประเด็นปัญหาของการอ่านอยู่แต่ตำราและเอกสารประเภทตีความเพียงอย่างเดียว นั้น เคยถูกนำเสนอในลักษณะของการเตือน โดยนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ไทยในอดีตมีความหลักว่า "แม้เมื่อมีการแปลตำราที่นักวิชาการชาวต่างประเทศเขียนที่เป็นตำราชั้นสองออกมาบ้าง สถานการณ์ทางการเรียนการสอนวิชาพวกนี้ก็ดูเหมือนว่าจะยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรที่มีความสำคัญ เพราะแม้ว่าหนังสือประเภทนี้จะมีประโยชน์แก่นิสิตนักศึกษาอยู่บ้าง แต่ก็มีอันตรายอยู่ไม่น้อยตรงที่ว่า นิสิตนักศึกษาถือเอาตำราชั้นสองนั้นเพียงเล่มเดียวหรือไม่ก็เล่มเป็นเสมือน "ความจริงทั้งหมด"¹¹⁶ ขณะที่ทางแก้ไขเคยมีการเสนอให้มีการแปลและตีพิมพ์ผลงานที่เป็นตัวต้นฉบับของปรัชญาเมธีคนสำคัญๆติดตามมาประกบกัน

- ประเด็นต่อมาเมื่อการเรียนการสอนขาดตำรา หนังสือและเอกสารที่ (แปล) มาจากนักปรัชญาที่เราศึกษาโดยตรง มีผลให้ผู้ศึกษาไม่อาจที่จะลงไปในรายละเอียดของความคิด มองไม่เห็น

¹¹⁶โปรดดู ลิขิต ธีรเวคิน (2525) "ระดับการพัฒนาทางวิชาการของรัฐศาสตร์ในประเทศไทย" ใน สมบัติ จันทรวงศ์ รัฐศาสตร์ : สถานภาพและพัฒนาการ กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์บรรณกิจ หน้า 312-313

ประเด็นและความสำคัญ ส่งผลต่อมาทำให้ไม่อาจสร้างข้อถกเถียง (argumentation) การสร้างประเด็นเพื่อให้เกิดพูดคุยและการถกเถียงกันในชั้นเรียน (dialogue and argument) ระหว่างตัวผู้สอนกับนักศึกษาและระหว่างนักศึกษาด้วยกันเอง ที่มีความเกี่ยวข้องกับตัวบทที่ศึกษาได้โดยตรง

นอกจากนี้เมื่อบรรยากาศภายในชั้นเรียนไม่สามารถที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะของการถกเถียง พูดคุยและสนทนาถึงตัวบทได้โดยตรง รูปแบบการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นและถูกนำมาใช้ก็เป็นการบรรยาย (lecture) จากอาจารย์ผู้สอนโดยตรงไปสู่นักศึกษา ส่วนใหญ่นักศึกษาตกเป็นฝ่ายรับฟัง จดเนื้อหาที่ผู้บรรยายอธิบายในห้องเรียน ทำให้การเรียนการสอนที่เกิดขึ้นก็เป็นการใช้เวลาส่วนใหญ่ในชั้นเรียนไปกับการบรรยายแต่เพียงฝ่ายเดียวของอาจารย์ผู้สอน ในขณะที่บรรยากาศของการมีส่วนร่วมจากฝ่ายผู้รับหรือฝ่ายศึกษามีน้อยมากหรือในบางชั้นเรียน ในหลายมหาวิทยาลัยแทบจะไม่เกิดขึ้นเลย เป็นปรากฏการณ์ทางการเรียนการสอนที่มีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่ทางสมบัติ จันทรวงศ์ เคยกล่าวไว้เมื่อสามสิบกว่าปีที่ผ่านมาถึงรูปแบบการเรียนการสอนทางรัฐศาสตร์ในประเทศไทยว่า “...บวกกับวิธีการสอนที่อาศัยการบรรยายเป็นหลัก ก็คงจะมีส่วนช่วยให้วิชาพวกนี้ (ปรัชญาการเมือง) เป็นอื่นไปไม่ได้ นอกจากวิชา “ประวัติ” ความคิดทางการเมืองที่แคบและตายตัว นั่นคือ เมื่อนักศึกษาคงจะมีความเข้าใจแต่เพียงว่า นักคิดที่สำคัญๆนั้นมีใครบ้าง แต่ละคนเกิดมาในช่วงสมัยใด และแต่ละคนมีผลงานสำคัญๆอะไรบ้าง งานเหล่านั้นแสดงความคิดอะไรบ้าง มีความสำคัญต่อยุคสมัยนั้นๆอย่างไรบ้าง เป็นสูตรสำเร็จ การจดจำคำบรรยายอย่างถึถ้วนและความสามารถในการจดจำ เพื่อการถ่ายทอดใหม่ในรูปของลายลักษณ์อักษรในเวลาสอบ ซึ่งเป็นแนวทางเดิมของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย จึงสามารถใช้กับวิชาพวกนี้ได้เหมาะสมเจาะ”¹¹⁷ และนั่นคือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะและรูปแบบการเรียนการสอนทางปรัชญาการเมือง ที่มีตั้งแต่องค์ความรู้ได้ก้าวเข้ามาในประเทศไทยและยังคงสภาพดั้งเดิมมาจนถึงปัจจุบันอย่างไม่เปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้การเรียนการสอนปรัชญาการเมืองในประเทศไทยยังประสบกับปัญหาในเรื่องของจำนวนนักศึกษาลงทะเบียนเรียนมีจำนวนมาก เนื่องจากถูกจัดให้เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรการศึกษาทางรัฐศาสตร์ที่ต้องเรียนทุกคน ทำให้การจัดชั้นเรียนก็ต้องเป็นชั้นเรียนขนาดใหญ่ ไม่สามารถที่จะจัดขนาดชั้นเรียนให้มีขนาดเล็ก ที่มีความเหมาะสมและเอื้ออำนวยในการเรียนการสอนทางปรัชญาการเมืองมากกว่า

- ปัญหาต่อมาในเมื่อรูปแบบของการเรียนการสอนเป็นลักษณะของการเล่าเรื่อง (narrative) ประกอบกับการอธิบาย (explanation) มีเนื้อหาออกมาในเชิงประวัติศาสตร์ทางความคิด ดังนั้นหากจะกล่าวไปแล้วการเรียนการสอนปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาของไทยที่ผ่านมาส่วนใหญ่แล้ว หากจะจัดประเภทหรือรูปแบบก็จะเป็นรูปแบบที่ถูกจัดหรือเคลื่อนคล้อยไปอยู่

¹¹⁷ สมบัติ จันทรวงศ์ อ้างแล้ว หน้า 35

ในลักษณะของการศึกษาประวัติความคิดทางการเมือง (history of political idea)¹¹⁸ เสียมากกว่า ซึ่งเป็นรูปแบบของการเล่าเรื่องราว อธิบายว่านักปรัชญาการเมืองแต่ละคนมีความคิดอย่างไร มีแนวความคิดที่สำคัญอะไรบ้าง ยกตัวอย่างเช่นเมื่อศึกษาถึงความคิดทางการเมืองของเพลโต ก็จะทำให้อธิบายว่าเพลโตได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากความตายของโสเครตีส เขียนบทสนทนาที่ชื่อ The Republic ในฐานะตัวแทนของรูปแบบการปกครองในอุดมคติที่มีอิทธิพลต่อความคิดทางปรัชญาการเมืองกับนักปรัชญาการเมืองในยุคต่อมา แต่ไม่สามารถที่จะลงมืออภิปรายโต้แย้งความคิดและรูปแบบการปกครองที่ทางเพลโตนำเสนอมา หรือหากลองลึกลงไปมากกว่านั้นก็จะบรรยายถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่เป็นบริบท (context) ในการกำหนดและมีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของนักปรัชญาการเมืองแต่ละยุคแต่ละสมัยเท่านั้น

- ผลลัพธ์ที่เกิดตามมาจากการมีรูปแบบของการเรียนการสอนในแบบทางฝ่ายอาจารย์เป็นฝ่ายบรรยายให้ความรู้แต่เพียงฝ่ายเดียว ฝ่ายนักศึกษาที่เป็นฝ่ายรับฟังแต่เพียงอย่างเดียว ไม่เกิดการซักถาม การตั้งคำถาม การสนทนา การอภิปราย การถกเถียงกันในชั้นเรียน ขณะที่การวัดผลใช้รูปแบบของการสอบโดยใช้ข้อสอบแบบปรนัยที่มีตัวเลือก หรือถ้าหากเป็นข้อสอบในแบบอัตนัยก็จะออกมาในลักษณะของการเล่าเรื่อง การถามในเชิงประวัติศาสตร์ นักศึกษาที่มีความจำ มีข้อมูลดีกว่าก็สามารถที่จะตอบโจทย์ได้คะแนนดีกว่า แต่ในทางสติปัญญา การแสดงออกทางความคิดแล้วกลับไม่สามารถวัดหรือเป็นหลักประกันได้ว่านักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมือง ลึกซึ้งอยู่ในระดับใด สรุปก็คือเป็นการเรียนรู้และการวัดผลสำเร็จของการศึกษาด้วยการท่องจำในเรื่องของความคิด รายละเอียดในเชิงชีวประวัติของนักปรัชญาการเมืองแต่ไม่มีความสามารถที่จะดำเนินการวิเคราะห์ ตั้งคำถาม ดำเนินการวิพากษ์ การวิพากษ์ความคิดที่นักปรัชญานำเสนอว่ามีข้อดี มีข้อเสีย มีคุณประโยชน์ มีความบกพร่องและมีจุดแข็ง มีจุดด้อยอย่างไรบ้าง รวมไปถึงเรื่องของการนำความคิดของนักปรัชญาการเมืองมาประยุกต์ใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมการเมือง อธิบายธรรมชาติของการเมืองและมนุษย์ได้ สมมติฐานของผู้ศึกษาที่กล่าวมานี้สอดคล้องกับข้อสังเกตของสมบัติ จันทร์วงศ์ ที่เขียนไว้เมื่อปี พ.ศ.2520 ว่า

“การยอมรับว่า การขาดแคลนตำราเรียนซึ่งเป็นภาษาไทยที่มีคุณภาพนั้นเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของวงวิชาการเมืองไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแขนงวิชาว่าด้วยปรัชญาการเมืองด้วยแล้ว ปัญหานี้รู้สึกรู้สีกว่าจะมีมากกว่าวิชาอื่นๆอยู่หลายเท่า ผลเสียจากการขาดแคลนดังกล่าว หนึ่งก็คือว่า วิธีการสอนวิชานี้ในสถาบันการศึกษาชั้นสูงมักจะเป็นไปในรูปของการที่ผู้สอนไปถอดความจากตำราในภาษาต่างประเทศมาเป็นบทบรรยายให้นักศึกษาจดเอาไปอีกที เนื้อหาของวิชาซึ่งควรจะ

¹¹⁸ สำหรับผู้ศึกษาวิจัยพอที่จะอนุโลมได้ถึงการจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา โปรดดูรายละเอียดของความแตกต่างในการศึกษาปรัชญาการเมือง (political philosophy) กับประวัติความคิดทางการเมือง (history of political thought/idea) ได้ใน บทที่ 2 ของงานวิจัยชิ้นนี้ประกอบ

เป็นไปในรูปของการหยิบยกข้อเสนอละเอียดต่างๆมาถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กัน จึงถูกแทนที่ด้วยการท่องจำข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับปรัชญาเมธี หรือหลักการอย่างกว้างๆที่หาสาระอะไรไม่ได้เสียสิ้น ในบางสถาบันนั้น ข้อสอบวิชาดังกล่าวถึงกับออกมาเป็นแบบปรนัยให้ขีดผิดขีดถูก เต็มคำ ไม่ต่างอะไรกับวิชาเคมีหรือชีววิทยาไปเลย”¹¹⁹

- การขาดความรู้ทางด้านแนวคิดทางการเมืองที่สำคัญอย่างเช่นปรัชญาการเมืองของยุคกลาง แนวคิดและแนวคิดระบอบมหาชนรัฐ (republicanism) ผลงานของนักปรัชญาการเมืองอนุรักษนิยม ไม่ปรากฏผลงานของ Edmund Burke, Joseph de Maistre นักปรัชญาการเมืองสมัยใหม่คนสำคัญอย่าง Kant และ Hegel และปรัชญาการเมืองร่วมสมัยอย่างเช่นงานของ John Rawls, Robert Nozick และ Michael Walzer

- การขาดแคลนบุคลากรที่ผ่านการศึกษา อบรมและฝึกฝนมาทางปรัชญาการเมืองโดยตรง ในลักษณะที่ไม่มีความสนใจหรือไม่ได้รับการอบรมศึกษามาก่อน ทำให้ขาดความรู้ที่ลึกซึ้ง ทำให้ไม่สร้างองค์ความรู้ที่เป็นระบบและมีความต่อเนื่อง นอกจากนี้ทำให้ไม่อาจแนะนำนักศึกษาที่มีความสนใจศึกษาค้นคว้าในระดับที่สูงขึ้นไป อย่างเช่นการแนะนำตำรา หนังสือ บทความ วารสาร นอกเหนือไปจากการทำหน้าที่ในเรื่องการเรียนการสอนในชั้นเรียน

- ปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวของนักศึกษาเองที่ขาดและมีความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความคิด (intellectual history) และอารยธรรมตะวันตกในระดับที่น้อยถึงน้อยมาก ทำให้ผู้สอนต้องลงรายละเอียดในเรื่องพื้นฐานทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมตะวันตก ยกตัวอย่างเช่นในหัวข้อปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี ที่จะต้องอธิบายเชื่อมโยงกับพัฒนาการทางภูมิปัญญาของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) หรือปรัชญาความคิดของอิมมานูเอล คานท์ ที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของยุคแสงสว่างทางภูมิปัญญา (Age of Enlightenment) และความคิดของ Rousseau ที่มีอิทธิพลต่อยุค Romantic

- การขาดบุคลากรที่ทำงานวิจัยในลักษณะของการทุ่มเทอย่างจริงจัง มีการทำงานอย่างต่อเนื่อง สักเกตได้จากการขาดงานแปลประเภทตัวบทต้นฉบับและงานประเภทตีความตัวบท ยกตัวอย่างเช่นการศึกษาปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล จะต้องดำเนินการแปลตัวบท The Politics รวมไปถึง Nicomachean Ethics หรือปรัชญาการเมืองของ John Locke ก็ต้องแปลตัวบทหลัก Two Treatises on Government ออกมาเป็นภาษาไทย และจะต้องสร้างผลงานในลักษณะของการตีความเพื่อมาใช้อธิบายตัวบทอีกทีหนึ่ง เนื่องจากการศึกษาปรัชญาการเมืองนั้น หากผู้ศึกษาพุ่งตรงไปยังการอ่านตัวบทเลยอาจสร้างให้เกิดความสับสน (แต่ก็มีความจำเป็นที่ต้องมีประสบการณ์ในการอ่านงานประเภทตัวบทมาก่อน) จนไม่สามารถจับประเด็น ไม่เข้าใจ อ่านไม่รู้เรื่องจนส่งผลให้เบื่อและมี

¹¹⁹ สมบัติ จันทรวงศ์ (2520) ทฤษฎีการเมืองตะวันตก (แปล) กรุงเทพมหานคร โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ หน้า (ก)-(ข)

ทัศนคติที่ไม่ชอบปรัชญาการเมืองไปเลย ดังนั้นงานประเภทอธิบายตีความยังมีความจำเป็นมีประโยชน์ที่ช่วยแนะนำ (introduction) และทำการชี้แนะ (guide) ในเบื้องต้นให้แก่ผู้ที่มีความสนใจศึกษาปรัชญาการเมือง ได้ทำความรู้จักในเบื้องต้นก่อนที่จะลงไปอ่านตัวบทต้นฉบับกันต่อไป

ในส่วนของผู้วิจัยเองพิจารณาว่าการแปลงานประเภทตีความตีความตีความ หากมีการแปลขึ้นมา ก็ควรจะเลือกแปลผลงานของนักปรัชญาการเมือง นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญ มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับในการศึกษาปรัชญาการเมือง ยกตัวอย่างเช่นการศึกษาตีความอธิบายความคิดทางปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลี ก็ต้องอ่านงานของ Quentin Skinner, Harvey Mansfield, Maurizio Viroli และ Leo Strauss เป็นต้น

- ขาดการเชื่อมโยงความคิดทางปรัชญาการเมืองเข้ากับเหตุการณ์ บริบททางสังคมการเมือง ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย (idea in context) ในส่วนของผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าการทำงานที่ขาดการเชื่อมโยงระหว่างความคิดทางปรัชญาการเมืองกับบริบทและปรากฏการณ์ทางสังคมการเมืองไทย มีผลทำให้องค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองกลายเป็นสิ่งที่มีความเลื่อนลอย (abstractness) ไม่สามารถอธิบาย ทำความเข้าใจและชี้แนะแก้ไขให้กับปัญหาทางสังคมการเมืองได้ ขณะที่นักวิชาการและผู้ที่มีความสนใจศึกษาองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองมีสถานะเป็นเพียงนักวิชาการทำงานอยู่ในหอคอยงาช้าง (armchair academy) ไม่สัมผัสกับโลกของความเป็นจริง ความรู้ทางปรัชญาการเมืองจึงมีผลกระทบเพียงแคในสถาบันการศึกษาและในวงการวิชาการที่มีความสนใจเท่านั้น ทั้งๆที่ในทางสากลองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองล้วนแล้วแต่มีความเชื่อมโยง ในลักษณะที่ไม่อาจตัดขาดจากปรากฏการณ์ทางสังคมการเมืองหรือที่เราเข้าใจกันในรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวบทกับบริบท (text and context)

- ปัญหาที่ผู้วิจัยมีประสบการณ์โดยตรงจากหน้าที่ความรับผิดชอบในการเรียนการสอนวิชาปรัชญาการเมือง ความคิดทางการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลามากกว่าหนึ่งทศวรรษ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคมาจากพื้นฐานของสังคมการเมืองและวัฒนธรรมของประเทศไทย ที่ยังคงอยู่และได้รับอิทธิพลของการเป็นสังคมในแบบจารีตประเพณี (traditional society) ในทางด้านของการแสดงออกถึงความคิดเห็น เกิดปัญหาในการมีวิีคิดและการสร้างวัฒนธรรมในการครุ่นคิดไตร่ตรอง การตั้งคำถาม ตามมาด้วยการวิพากษ์ วิจาร์ณ (critical mind) ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏอยู่ในพื้นฐานในการเรียนรู้ของนักศึกษาไทยมากเท่าใดนัก ประกอบกับรูปแบบการเรียนการสอนก่อนที่จะก้าวเข้ามาเป็นนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ก็ถูกกระบบการศึกษาใช้วิธีการเรียนการสอนในแบบท่องจำครอบความคิด พฤติกรรมมาตลอด เชื่อฟังครูผู้สอนมากกว่าจะส่งเสริม สนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนไปค้นคว้าหาความรู้ เกิดความสงสัยและกล้าที่จะตั้งคำถามกับสิ่งที่เรียนมา หรือแม้แต่กับตัวผู้ให้ความรู้เอง ลักษณะและอิทธิพลดังกล่าวส่งผลอย่างยิ่งทำให้การเรียนการสอนทางด้านปรัชญาการเมืองที่ต้องอาศัยเรื่องของการตั้งคำถาม การแสดง

ความคิดเห็น การให้เหตุผลและการวิพากษ์วิจารณ์ ทั้งตัวองค์ความรู้และตัวบุคคล จึงไม่เกิดขึ้นในชั้นเรียนของปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทยได้

5.2 ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย

- ควรให้การสนับสนุนการแปลตัวบท รวมไปถึงการศึกษาวិจัยงาน โดยหน่วยงาน องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการสนับสนุนให้เงินทุนและงบประมาณในการวิจัย รวมไปถึงคณะสาขาวิชาและมหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนทางปรัชญาการเมืองเอง ควรกระตุ้นและสนับสนุนให้บุคลากรที่รับผิดชอบในการเรียนการสอนทางปรัชญาการเมือง ทำงานวิจัยหรือเขียนบทความและตำราทางด้านปรัชญาการเมืองให้มากขึ้น นอกจากนี้มีประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษาต้องการนำเสนอก็คือ ให้มีการรวบรวมองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองอย่างเป็นระบบมาอยู่ในที่เดียวกัน ในรูปแบบของการจัดทำสารานุกรมทางปรัชญาการเมืองในภาษาไทย (encyclopedia) ยังไม่ปรากฏให้เห็น หรือแม้แต่การจัดทำพจนานุกรมทางด้านปรัชญาการเมืองภาษาไทย (dictionary) ก็เป็นอะไรที่มีความน่าทำทหายสำหรับพัฒนาการขององค์ความรู้ทางด้านปรัชญาการเมืองในประเทศไทยในอนาคต

- ต้องยอมรับว่าช่วงระยะเวลาเพียงแค่นี้ภาคการศึกษานั้น เป็นระยะเวลาที่สั้นมากสำหรับการให้ผู้เรียนหรือนักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในตัวองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมือง อีกทั้งเป็นช่วงระยะเวลาที่น้อยสำหรับการศึกษาและอธิบายความคิดและความรู้ของนักปรัชญาการเมืองที่กินระยะเวลาในทางประวัติศาสตร์มากกว่าสองพันปี ดังนั้นจึงควรมีการเพิ่มรายวิชาทางด้านปรัชญาการเมือง จากที่มีการเรียนการสอนอยู่เพียงแค่นี้รายวิชา เพิ่มมาเป็นอย่างน้อยสองรายวิชา เพราะจะเป็นการเพิ่มเนื้อหารายละเอียดขององค์ความรู้ทางปรัชญาการเมือง และใช้ระยะเวลาในการทำ ความเข้าใจปรัชญาการเมืองได้มากขึ้น

- ด้านของรูปแบบในทางการเรียนการสอน ทางด้านผู้สอนอาจจะต้องมีการกำหนดและบังคับให้ฝ่ายของนักศึกษาแสดงออกถึงความคิดเห็น การตั้งคำถาม การวิเคราะห์และวิพากษ์ความคิด รวมไปถึงหลักการทางปรัชญาการเมือง

- ทางด้านบุคลากรที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงในด้านการเรียนการสอนทางปรัชญาการเมืองควรที่จะติดต่อร่วมมือกันโดยตั้งเป็นสถาบัน สมาคม ชมรม กลุ่ม องค์กรหรือรูปแบบต่างๆที่สามารถใช้เป็นเวทีประชุม พบปะเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ความคิดเห็นและเพื่อสร้างให้เกิดกิจกรรมตามมาอย่างเช่น การจัดการประชุมประจำปี (annual conference) การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์

- ควรจะสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อจัดทำหนังสือ วารสาร (journal) หรือนิตยสาร (magazine) ทางด้านปรัชญาการเมืองและมีการตีพิมพ์ออกมาเป็นระยะๆ

- ควรสนับสนุนเพื่อให้บุคลากรที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยและสอนทางด้านปรัชญาการเมือง ให้เป็นนักวิชาการที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะตัวบุคคลอย่างเช่นผู้เชี่ยวชาญปรัชญาการเมืองของเพลโต จอห์น ล็อก รูสโซ เป็นต้น เป็นผู้เชี่ยวชาญแบ่งตามยุคสมัยอย่างเช่นผู้เชี่ยวชาญปรัชญาการเมืองยุคโบราณหรือยุคคลาสสิก ยุคกลาง ยุคสมัยใหม่และร่วมสมัย การมีผู้เชี่ยวชาญในประเด็นต่างๆ (theme/idea) ของปรัชญาการเมือง ตั้งแต่ประเด็นหรือแนวคิดในเรื่องความยุติธรรม เสรีภาพ สิทธิและอารยขัดขึ้น เพื่อจะเป็นประโยชน์ในด้านของการเป็นผู้ให้ความรู้ บอกหลักการและความถูกต้องในยามที่สังคมการเมืองประสบกับปัญหาและวิกฤตการณ์

- น่าจะมีการจัดรูปแบบการฝึกอบรม จัดหลักสูตรให้แก่บุคลากรหรือบุคคลผู้ที่มีความสนใจทางด้านปรัชญาการเมืองให้ความรู้และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการวิจัยทางด้านปรัชญาการเมืองในอนาคต

เนื่องด้วยข้อจำกัดของการศึกษาในครั้งนี้ที่เกิดขึ้นทั้งในเรื่องของงบประมาณและระยะเวลาในการค้นคว้าหาข้อมูล จึงทำให้การวิจัยในครั้งนี้คงสถานะอยู่เพียงแค่การวิจัยเพื่อการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น (preliminary survey research) ในลักษณะของการค้นคว้าและเรียบเรียงองค์ความรู้ทางด้านปรัชญาการเมืองในสถาบันอุดมศึกษาไทยมาอยู่รวมกันในระดับหนึ่ง สำหรับการศึกษาและวิจัยที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองซึ่งหากจะเพิ่มขึ้นในอนาคตควรจะมีมือศึกษาในระดับที่ลึก โดยมีการนำเอาข้อมูลมาวิเคราะห์ตีความในระดับที่ลึก ยกตัวอย่างเช่นการศึกษาถึงตัวบท (text) และการตีความตัวบท (interpretation) เกิดขึ้นมาในลักษณะใด เชื่อมโยงกับสำนักความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองใด การศึกษาที่เน้นและลงลึกไปยังยุคสมัย เช่นองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิก สมัยใหม่และร่วมสมัย

ศึกษาในประเด็นตัวเองค์ความรู้เองมีความเพียงพอที่จะใช้วิเคราะห์และเข้าใจสังคมและการเมืองไทยได้ดีพอหรือไม่ (applied) อีกทั้งองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองที่ปรากฏอยู่ในชุมชนวิชาการของไทย มีผลกระทบหรือส่งอิทธิพลรวมไปถึงมีประโยชน์ต่อความคิดของประชาชน การสร้างสถาบัน กระบวนการทางการเมือง ไปจนถึงการกำหนดนโยบายและอุดมการณ์ของรัฐไทยหรือไม่ อย่างไร และหากองค์ความรู้ทางปรัชญาการเมืองถูกนำมาใช้ในทางสาธารณะ ก็ต้องศึกษาดูว่ามันถูกนำมาใช้ในลักษณะใด โดยช่องทางใด